

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลหัวเมือง

โดย

สภาวัฒนธรรมตำบลหัวเมือง ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง
อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

คำนำ

การจัดทำหนังสือ “ฐานข้อมูลตำบลหัวเมือง” มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่หมายถึง การเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือในบริเวณที่มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มีการบอกเล่าเรื่องราวของสังคมผ่านองค์ความรู้ต่างๆ และสามารถถ่ายทอดให้เราได้เห็นคุณค่าของประวัติ ความเป็นมา การดำเนินชีวิต หรือสภาพแวดล้อมของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นแง่เศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

สภาวัฒนธรรมตำบลหัวเมือง จึงต้องการนำเสนอถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบในการสร้าง หรือการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและแตกต่าง เป็นจุดเด่นที่สำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยว รูปแบบนี้เป็นที่นิยม

สภาวัฒนธรรมตำบลหัวเมือง

ผู้จัดทำ

มหาชนไชย ต้นธารอารยธรรมอารยชน

พุทธศักราช ๒๔๐๒ พระพรหมราชวงษา(ท้าวภูทอง) เจ้าเมืองอุบลราชธานี ได้มีบัญชาให้ท้าวคำพูนผู้เป็นบุตร ออกสำรวจพื้นที่ตั้งเมืองใหม่ ในเขตรอยต่อเมืองอุบลราชธานีกับเมืองศรีสะเกษ เพื่อปกครองประชากรราษฎรให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ปลอดภัยจากโจรภัย ได้ขอตั้งบ้านเวินไชย(ปัจจุบันคือเวินชัย)เป็นเมืองหั้นชนไชยขำนะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ยกตั้งขึ้นเป็นเมือง เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๐๖ พระราชทานนามว่า “เมืองมหาชนไชย” ขึ้นแก่เมืองอุบลราชธานี และโปรดเกล้าฯให้ท้าวคำพูนเป็น “พระเรืองไชยขำนะ” ขณะที่ปกครองบริหารบ้านเมืองได้เดือนเศษ พิจารณาเห็นว่า ที่ตั้งเมืองคับแคบ และอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชีที่ตลิ่งพังทุกปี จึงได้ย้ายไปตั้งเมืองใหม่ที่บ้านฟ้าหยาดในชื่อเดิม ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอฟ้าหยาด เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๖๐ และเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอมหาชนะชัย เมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ขึ้นตรงต่อจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๕ คณะปฏิวัติได้ประกาศตั้งจังหวัดยโสธร ให้อำเภอมหาชนะชัย ขึ้นตรงต่อจังหวัดยโสธรจนถึงปัจจุบัน

ฟ้าหยาดสู่มหาชนะชัย สายธารสืบสานอารยธรรม

บ้านฟ้าหยาด ตั้งขึ้นประมาณปีพุทธศักราช ๒๓๑๐-๒๓๒๐ ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงริมฝั่งแม่น้ำชี เป็นที่ตั้งเมืองมหาชนไชย อำเภอฟ้าหยาด และอำเภอมหาชนะชัยตามลำดับ อำเภอมหาชนะชัยมีพื้นที่ ๔๕๕.๒๖๘ ตารางกิโลเมตร และสายน้ำชีไหลผ่าน จากทิศตะวันตกเฉียงเหนือสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทาง ๕๕ กิโลเมตร คือแผ่นดินและสายธาร ที่หยั่งรากฝังอารยธรรมประวัติศาสตร์ ที่มีร่องรอยแหล่งโบราณคดีมากมาย เช่น พระพุทธรูปพระพุทธรูปบาทจำลองและจารึกหนองยาง ณ วัดพระพุทธรูปยโสธร จารึกโนนสัง โนนหลักเสบ้านคูเมือง พระธาตุโพนจาน พระธาตุจอมมอญ พระธาตุคงจาง พระธาตุท่าสมอ พระธาตุเวินชัย พระธาตุบุญตา ชุมชนโบราณบ้านหัวเมือง ชุมชนโบราณบ้านบึงแก แหล่งโบราณคดีบ้านคูสองชั้น เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสืบทอดและสร้างสรรค์อารยธรรมยุคใหม่ มีความเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย ที่ตั้งชุมชน ๖๖ แห่ง ๑๐๓ หมู่บ้าน จัดเป็นเขตปกครอง ๑๐ ตำบล ทั้งหมดคืออยู่อารยธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ คือ วิถีอีสานลูกหลานพระเรืองไชยขำนะ และเอกลักษณ์ คือ มหาชนะชัย พระเรืองไชยลือเลื่องเมืองแห่งดอกจาน นมัสการพระพุทธรูป ธรรมชาติลำน้ำชี ประเพณีแห่มาลัย

วัดพระพุทธรูปยโสธร ประทีปธรรมแห่งลุ่มน้ำชี

ภูมิประวัติ

วัดพระพุทธรูปยโสธร ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นศาสนสถานสำคัญที่มีปูชนียวัตถุศิลาทรายแดง ๓ อย่างคือพระพุทธรูปปางนาคปรก รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง และศิลาจารึก สันนิษฐานว่าพระมหาอุตตมะปัญญาพร้อมด้วยสัทธิวิหาริก อุบาสกได้ตั้งวัดขึ้น โดยได้สร้างพระพุทธรูปปางนาคปรกเป็นพระประธาน มีหลักหินที่ปักเป็นเขตประกอบพิธีสังฆกรรมคล้ายใบเสมา ๘ หลัก และเพื่อให้ทราบถึงประวัติการอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานเผยแผ่ธรรมนั้น จึงได้จัดทำแผ่นศิลาจารึกขึ้น จารึกด้วยอักษรภาษาไทยและบาลีเป็นตัวธรรมอีสาน(ไทยน้อย) ความว่า “อหันทัสสะ ปาทะลักขณัง อัญจตุระระสะตัง สิริสานะมามิ พระพุทธศักราช ศาสนาล่วงแล้ว ๒๓๗๘ พระวรราชา พระมหาอุตตมะปัญญา มีศรัทธาอาราธนาพระพุทธรูปมาแต่กรุงศรีอยุธยา พร้อมทั้งอุบาสกศิษย์ทั้ง ๖ ประดิษฐานในบรรณศาล เพื่อจักให้เป็นहितประโยชน์ กุลบุตร มนุษย์นิกรทั้งปวง.....” เมื่อสิ้นพระมหาอุตตมะปัญญาและสัทธิวิหาริกที่สืบทอด จึงไม่มีพระภิกษุสืบต่อ จะมีก็เพียงพระสงฆ์ที่อุทิศตัวมาพำนักบำเพ็ญภาวนาเป็นครั้งคราว จึงกลายเป็นวัดร้าง กาลเวลาล่วงไป ศิลปวัตถุมรดกล้ำค่า ยังคงมีสภาพสมบูรณ์และสูงส่งด้วยศรัทธาจนถึงปัจจุบัน วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๙๗ กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นปูชนียวัตถุ และวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๘ ได้ประกาศเป็นโบราณสถาน ซึ่งต่อมาได้กำหนดเป็นโบราณสถานและขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ มรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่ามาจนถึงปัจจุบัน

สร้างวัดปฏิบัติธรรม

พ.ศ.๒๕๑๔ พระราชมนูญ(โสม โสภโณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้นำคณะศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ธุดงค์วัตร ณ โบราณสถานพระพุทธรูป ได้ให้มีการฟื้นฟูตั้งวัด ให้ตั้งวัด เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๗ กระทรวงศึกษาธิการ อนุญาตให้ตั้งนามวัดว่า “วัดพระพุทธรูปไทยโสธร” และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ขนาดกว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๑

การสร้างเสนาสนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรในการปฏิบัติศาสนกิจนั้น มีความเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ก็ด้วยบารมีของเจ้าคุณพระราชมนูญ โดยได้รับแรงศรัทธาจากญาติโยมผู้ใฝ่กุศล เดินตามรอยบุญหนุนศรัทธา พ.ศ.๒๕๒๓ อำเภอมหาชนะชัยได้จัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

พ.ศ.๒๕๑๘ พระบัลลังก์ ฉินนอนโธ ได้มาปฏิบัติสมณธรรม ที่วัดพระพุทธรูปไทยโสธรพร้อมกับน้อมรับภาระศรัทธาจากพระเดชพระคุณพระราชมนูญด้วยความเคารพ จึงได้สืบสานพัฒนาวัด ทั้งการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและการพัฒนาเสนาสนะ จนมีความเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับ เห็นว่าการจัดงานประจำปีมีมหรสพสมโภชเป็นที่อีกทีก็เจียดด้วยอภัย จะขัดกับความเลื่อมใสต่อสิ่งเคารพทั้งปวงจึงงดเสีย แต่ได้จัดมหรสพทางปัญญาคือการฟังพระธรรมเทศนาและการบวชนกขัมมะแทน เป็นที่นิยมยินดีมากเพราะเป็นการเข้าถึงแก่นของความสุขอย่างแท้จริง ครั้นจัดงานใหญ่ เช่นวางศิลาฤกษ์ สมโภชเจดีย์ผูกพัทธสีมา พุทธาภิเษก ก็ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะอยู่เสมอ ด้วยศิลาจารวัตรอันงดงามและความไพบลูย์ในธรรมของพระวินัยสุนทรเมธี(บัลลังก์ ฉินนอนโธ) จึงเป็นสายธรรมเชื่อมโยงสายธารศรัทธามหาชน สู่การพัฒนาวัดยังความสำเร็จดังภาระปณิธาน มีการสร้างเสนาสนะอาคารสำคัญสำหรับการประกอบศาสนกิจ ทั้งยังเป็นการแสดงความกตัญญูเป็นพุทธบูชาอีกด้วย ได้แก่เจดีย์ อุโบสถ และมณฑป ความสำเร็จเกิดด้วยเดชานุภาพพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวง กำลังใจจากอุปัชฌาย์อาจารย์ และกำลังศรัทธาสาธุชน

พ.ศ.๒๕๑๔ พระราชมนูญ(โสม โสภโณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้นำคณะศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ธุดงค์วัตร ณ โบราณสถานพระพุทธรูป ได้ให้มีการฟื้นฟูตั้งวัด ให้ตั้งวัดเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๗ กระทรวงศึกษาธิการ อนุญาตให้ตั้งนามวัดว่า “วัดพระพุทธรูปไทยโสธร” และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ขนาดกว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๑

การสร้างเสนาสนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรในการปฏิบัติศาสนกิจนั้น มีความเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ก็ด้วยบารมีของเจ้าคุณพระราชมนูญ โดยได้รับแรงศรัทธาจากญาติโยมผู้ใฝ่กุศล เดินตามรอยบุญหนุนศรัทธา พ.ศ.๒๕๒๓

อำเภอมหาชนะชัยได้จัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

พ.ศ.๒๕๑๘ พระบัลลังก์ ฉินนอนโธ ได้มาปฏิบัติสมณธรรม ที่วัดพระพุทธรูปไทยโสธรพร้อมกับน้อมรับภาระศรัทธาจากพระเดชพระคุณพระราชมนูญด้วยความเคารพ จึงได้สืบสานพัฒนาวัด ทั้งการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและการพัฒนาเสนาสนะ จนมีความเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับ เห็นว่าการจัดงานประจำปีมีมหรสพสมโภชเป็นที่อีกทีก็เจียดด้วยอภัย จะขัดกับความเลื่อมใสต่อสิ่งเคารพทั้งปวงจึงงดเสีย แต่ได้จัดมหรสพทางปัญญาคือการฟังพระธรรมเทศนาและการบวชนกขัมมะแทน เป็นที่นิยมยินดีมากเพราะเป็นการเข้าถึงแก่นของความสุขอย่างแท้จริง ครั้นจัดงานใหญ่ เช่นวางศิลาฤกษ์ สมโภชเจดีย์ผูกพัทธสีมา พุทธาภิเษก ก็ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะอยู่เสมอ ด้วยศิลาจารวัตรอันงดงามและความไพบลูย์ในธรรมของพระวินัยสุนทรเมธี(บัลลังก์ ฉินนอนโธ) จึงเป็นสายธรรมเชื่อมโยงสายธารศรัทธามหาชน สู่การพัฒนาวัดยังความสำเร็จดังภาระปณิธาน มีการสร้างเสนาสนะอาคารสำคัญสำหรับการประกอบศาสนกิจ ทั้งยังเป็นการแสดงความกตัญญูเป็นพุทธบูชาอีกด้วย ได้แก่เจดีย์ อุโบสถ และมณฑป ความสำเร็จเกิดด้วยเดชานุภาพพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวง กำลังใจจากอุปัชฌาย์อาจารย์ และกำลังศรัทธาสาธุชน

สุขใจล้ำมัสการ

ความปิติเต็มคำในปูชนียวัตถุที่ประดิษฐานเป็นปฐมนั้น เป็นความศักดิ์สิทธิ์ มีการเคารพสักการะเป็นปรกติมิได้ขาด ประกอบกับได้อัญเชิญบรรดาสรรพมงคลในพระพุทธศาสนามาประดิษฐาน และรวบรวมศิลปวัฒนธรรมหลากหลาย ก็ยังเป็นโอกาสได้สักการะ ปฏิบัติบูชา สร้างบุญบารมีเสริมสิริมงคล และได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

- ❖ สักการะพระบรมสารีริกธาตุ
- ❖ สักการะพระพุทธรูปนาคนคร
- ❖ สักการะพระพุทธรูปโลกนาถ
- ❖ สักการะพระพุทธรูปสมปรารถนา
- ❖ สักการะพระมงคลนิมิต
- ❖ สักการะพระพุทธรูปประจำวันเกิด
- ❖ สักการะรอยพระพุทธรูปบาท
- ❖ สักการะพระโพธิสัตว์เจ้าแม่กวนอิม
- ❖ สักการะพระมหาอุตตมะปัญญา
- ❖ สักการะพระอริยะสงฆ์สายวิปัสสนา
- ❖ ตีระฆังกิตติคุณ
- ❖ ลอดโพรงพญาพอก
- ❖ ทำบุญถวายทาน
- ❖ สนทนาธรรม
- ❖ ถวายมาลัยเป็นพุทธบูชา
- ❖ ให้อาหารปลาเขตอภัยทานกุดจอก
- ❖ เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมมาลัยข้าวตอก
- ❖ เรียนรู้วัฒนธรรมขานน้ำซมเรือแข่ง
- ❖ ชมและเลือกสรรสินค้าวัฒนธรรม

สืบสานพระพุทธศาสนา

บุญสมบัติอันเป็นวิถีของชาวพุทธ ประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งเป็นภารกิจของวัดพระพุทธบาทห้วยไสธร ที่จะนำทางให้ไปถึงบุญที่บริสุทธิ์ เมื่อมีการยกศรัทธาเลื่อมใสขึ้นจึงเป็นปรากฏการณ์แห่งการเคลื่อนบุญโดยพุทธศาสนิกชนได้ยึดมั่นในคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมทั้งผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันสร้างเสนาสนะสำคัญ นับเป็นมหากุศลสมควรกระทำอย่างยิ่ง ได้ชื่อว่าเป็นผู้ สืบสานพระพุทธศาสนา

รักษาประเพณี

จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา คือวันมาฆบูชา งานมาฆบูชาไหว้พระปฏิบัติธรรม วันอาสาฬหบูชา งานปฏิบัติธรรม วิถีพุทธวิถีไทยถวายเทียนพรรษา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา จัดกิจกรรมประเพณีไทย เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น และได้กำหนดการจัดงานประจำปีของวัดในวันวิสาขบูชาของทุกปี คือ งานวิสาขบูชาแห่มาลัยไหว้พระสักการะพระพุทธรูป โดยจัดให้มีกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมวิสาขบูชา ประกอบพิธีบูชาพระพุทธรูปเป็นการพิเศษ เพื่อน้อมรำลึกถึง พระปัญญาธิคุณ พระกรุณาธิคุณ และพระบริสุทธิคุณของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นดวงประทีปของโลก

เวียนเทียน เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุด

เทศนา เพื่อให้เกิดปัญญาธรรม และฐานนิยมแห่งการทำความคิด

ถวายเป็นพุทธบูชา ประจุได้นำดอกมณฑารพ ดอกไม้สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ที่มีความสวยงามและมีกลิ่นหอมเป็นพิเศษ จะร่วงหล่นลงสู่โลกมนุษย์เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยความซาบซึ้งในพระปัญญาธิคุณ

พระกรุณาธิคุณและพระบริสุทธิคุณ เมื่อดอกมณฑารพอันตรธานไป จึงได้จัดข้าวตอกดอกไม้บูชาแทน เนื่องจากข้าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษย์ทำให้เกิดสรรพกำลัง จึงเป็นของสมควรนำมาเพื่อสักการะ

ถวายภัตตาหาร เพื่อเสริมบารมีทาน

สงฆ์พระพุทธรูปปางปรก รอยพระพุทธรูปบาทและพระสงฆ์ เป็นประเพณีสืบทอดมาแต่ครั้งแรกที่มีปฐมอุเทศิกเจดีย์เพื่อให้เกิดความจำเริญตั้งน้ำ บันดาลสุขขจัดทุกข์ทั้งปวง

ก่อเจดีย์ทราย กุศโลบายในเรื่องของการร่วมแรงร่วมใจกันชนทรายเข้าวัดเพื่อใช้ในการก่อสร้างถาวรวัตถุ ทั้งเป็นคติว่าจะทำให้เกิดความเจริญมั่นคงของชีวิต

บวงสรวงเสี่ยงทาย เป็นศรัทธาและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาประชาชนสัตว์เลี้ยง เรือกสวนไร่นา พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ นอกจากเครื่องพิธีเช่นไห้แล้วจะบวงสรวงด้วยการจุดบั้งไฟ

การปลูกป่า เพื่อสร้างความชุ่มชื้นลดภาวะโลกร้อน

การปล่อยปลา เพื่อเสริมเมตตาบารมี

วัดพระพุทธรูปทวยโสธร เป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจของ ชาวมหาชนะชัย ดังปรากฏในคำขวัญที่ว่า **“มหาชนะชัย พระเรืองชัยลือเลื่อง เมืองแห่งดอกจาน นมัสการพระพุทธรูปบาท ธรรมชาติล้ำน้ำชี ประเพณีแห่มาลัย”** ทั้งยังเป็นวัดสำคัญของจังหวัดยโสธร เป็นศาสนสถานเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา และที่สุดของความเป็นที่สุดคือเป็นประทีปธรรมแห่งลุ่มน้ำชี

การเดินทางสู่วัดพระพุทธรูปทวยโสธร

เส้นทางที่ ๑ เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย - พนมไพร ๒ กิโลเมตร

เส้นทางที่ ๒ เดินทางตามถนนหลวงหมายเลข ๒๐๘๓ คำเขื่อนแก้ว - ราษีไศล เลี้ยวเข้าตัวอำเภอมหาชนะชัย ไปตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร

ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและการท่องเที่ยวตำบลหัวเมือง

วัดพระพุทธรูปทวยโสธร

ตั้งอยู่เลขที่ ๑๙๑ หมู่ที่ ๓ บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปรากฏตามหลักศิลาจารึกว่า “.....พระพุทธศักราชกาลล่วงแล้ว ๒๓๗๘ พระวรวงศา พระมหาอุตตมะปัญญา มีศรัทธาอาราธนา พระพุทธรูปมาแต่กรุงศรีอยุธยา พร้อมทั้งอุบาสกศิษย์ทั้ง ๖ ประดิษฐานในบรรณศาล เพื่อจักให้เป็นहितประโยชน์กุลบุตร มนุษย์นิกรทั้งปวง.....” มีโบราณวัตถุศิลาทรายแดงสำคัญ ๓ อย่างคือ พระพุทธรูปปางนาคปรก รอบพระพุทธรูปจำลอง และหลักศิลาจารึก มีสิ่งสำคัญอื่นเช่น พระพุทธรูปโลกนาถ พระพุทธรูปสมปรารถนา พระพุทธรูปมงคลนิมิตร พระบรมสารีริกธาตุ อนุสาวรีย์พระมหาอุตตมะปัญญา รุ)เหมือนพระเกจิบุรพาจารย์ฯลฯ

วัดหัวเมือง

ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๗ เลขที่ ๑๑๒ หมู่ ๑ บ้านหัวเมือง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปุชนิยวัตถุสำคัญ พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๑๙ นิ้ว สูง ๒๕ นิ้ว เนื้อทองสัมฤทธิ์ สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๙ พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓๙ นิ้ว สูง ๑๓๙ นิ้ว เนื้อศิลาแลง ประจำอยู่วิหาร สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๐๙ ถาวรวัตถุสำคัญ คือ สิมโบราณ รูปแบบ สร้างเมื่อพ.ศ.๒๔๔๑เจดีย์บรรจุอัฐิเจ้าอาวาสสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

วัดหนองบัว

ตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ.๒๔๔๓เลขที่ ๒๑ หมู่ ๒บ้านหนองบัว ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปุชนิยวัตถุสำคัญพระพุทธรูปปางสมาธิ(พุทธลักษณะพุทธชินราช) หน้าตักกว้าง ๖๙ นิ้ว สูง ๒๓๐ เซนติเมตร พระพุทธรูปปางสมาธิ (พุทธลักษณะพระพุทธรูปชินราช) หน้าตักกว้าง ๗๐ นิ้ว สูง ๒๓๔ เซนติเมตร พระพุทธรูปปางสมาธิ พุทธลักษณะสมัยเชียงแสน หน้าตักกว้าง ๓๙ นิ้ว สูง ๑๕๐ เซนติเมตร

วัดหนองยาง

ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๐ เลขที่ ๑๑๒ หมู่ ๓ บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปุชนิยัตถุ
สำคัญ พระพุทธรูปปางนาคปรก หน้าตักกว้าง ๑.๑๐ เมตร สูง ๑.๒๐ เซนติเมตร เนื้อทองสัมฤทธิ์ สร้างเมื่อพ.ศ.๒๔๘๐
พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๑.๒๐ เมตร สูง ๑.๗๐ เซนติเมตร เนื้อทองผสมโลหะ สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐
พระพุทธรูปเรือนแก้ว หน้าตักกว้าง ๔๙ นิ้ว สูง ๙๘ นิ้ว เนื้อทองผสมโลหะ

วัดนาดี

ตั้งเมื่อ ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๑เลขที่ ๕๕ หมู่ ๗ บ้านนาดี ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปุชนิยัตถุ
สำคัญ

วัดคูสองชั้น

ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๕ หมู่ที่ ๔ บ้านคูสองชั้น ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปุชนิยัตถุสำคัญ
พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๕๙ นิ้ว สูง ๑ เมตร เนื้อทองสัมฤทธิ์ พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒๙
นิ้ว สูง ๔๘ นิ้ว เนื้อทองผสมโลหะ พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๔๙ นิ้ว สูง ๑๑๙ นิ้ว เนื้อทองผสมโลหะ

วัดหนองตุ

ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๐๙ เลขที่ ๙๐ หมู่ที่ ๖ บ้านหนองตุ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ปุชนิยัตถุ
สำคัญ พระพุทธรูปพุทธลักษณะพุทธชินราช หน้าตักกว้าง ๔๙ นิ้ว สูง ๙๙ นิ้ว เนื้อโลหะทอง พระพุทธรูปพุทธลักษณะพุทธ
ชินราช หน้าตักกว้าง ๖๙ นิ้ว สูง ๑๒๕ นิ้ว เนื้อโลหะทอง

วัดกุดพันเขียว

ตั้งเมื่อพ.ศ.๒๓๗๔ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๕ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย
จังหวัดยโสธร รั่วีสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔

วัดป่าหนองสิม

วัดป่าหนองสิม ตั้งอยู่ที่บ้านคูสองชั้น หมู่ที่ ๑๓ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย เป็นวัดตั้งใหม่ สาขาวั
ดหนองป่าพง มีไม้ขนานาพรรณให้ความร่มรื่น และสัตว์ป่า

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร เลี้ยวแยกกองค้การ
บริหารส่วนตำบลหัวเมือง บ้านคูสองชั้น ห่างจากอำเภอมหาชนะชัย ๕ กิโลเมตร

ศูนย์อนุรักษ์สัตว์น้ำ(เขตกัยทาน)วัดพระพุทธรบาทยโสธร

ตั้งอยู่กุดจงอาจ แหล่งน้ำติดกับพื้นที่วัดพระพุทธรบาทยโสธร ทางด้านทิศเหนือ มีปลาพื้นเมืองหลายชนิด

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย-พนมไพร ๒ กิโลเมตร

เจดีย์มหาชนะชัย

ตั้งอยู่ในวัดพระพุทธรบาทยโสธร บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง สร้างขึ้นในวโรกาสปีมหามงคลกาญจนา
ภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยดัดแปลงจากแบบพระ
เจดีย์วัดสมเด็จพระญาณสังวร จังหวัดชลบุรี เป็นแบบระฆังคว่ำ สูง ๔๕ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางฐานเจดีย์ ๒๙ เมตร ๓
ชั้น ได้ยกฉัตรทองคำประดับยอดเจดีย์ มีความงดงามโดดเด่น ถือเป็นศาสนอาคารสำคัญของวัดพระพุทธรบาทยโสธร ชั้นที่
๑ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีและจัดห้องสมุดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ชั้นที่ ๒ ประดิษฐานรูปเหมือน
พระอริยสงฆ์ ชั้นที่ ๓ ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุเจดีย์มหาชนะชัย เสร็จเมื่อพ.ศ.๒๕๔๙ สิ้นเงิน ๒๕ ล้านบาท

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย - พนมไพร ๒ กิโลเมตร

อุโบสถวัดพระพุทธบาทยโสธร

ตั้งอยู่ในวัดพระพุทธบาทยโสธร บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง เป็นแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ๒ ชั้นงดงามมาก ขนาดอาคารกว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๗ เมตร เขตพัทธสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ชั้นล่างโล่ง สำหรับจัดกิจกรรมเช่นงานทอดกฐิน งานส่งเสริมพระพุทธศาสนา งานส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี การปฏิบัติธรรม งานประชุมอบรม เป็นต้น ชั้นที่สองเป็นที่ประดิษฐานพระประธาน ประกอบสังฆกรรม และจัดงานพิธีสำคัญ สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๒ อัญเชิญพระพุทธโลกลานาทำด้วยหยกขาวใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ประดิษฐานเป็นพระประธานในปีที่องค์การสหประชาชาติ กำหนดวันวิสาขบูชาเป็นวันสันติภาพโลกเมื่อพ.ศ.๒๕๔๓ สร้างเสร็จ พ.ศ.๒๕๔๔ สิ้นเงิน ๒๕ ล้านบาท

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย -พนมไพร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย - พนมไพร ๒ กิโลเมตร

มณฑปครอบรอยพระพุทธบาท

ตั้งอยู่ในวัดพระพุทธบาทยโสธร บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง เป็นแบบสถาปัตยกรรมไทย ๒ ชั้น ฐานชั้นล่างเป็นรูปมณฑลขนาด ๑๖ เมตร ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเกิด ชั้นที่ ๒ เป็นรูปมณฑลขนาด ๑๐ เมตร ประดิษฐานพระพุทธรูปปางและรอยพระพุทธบาท และเป็นที่ตั้งวางศิลาจารึก หลังคามุงด้วยกระเบื้องสีฟ้าคราม รอบฐานชั้นที่สองเป็นกำแพงกลีบบัวสีขาวนวล ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของศาสนอาคารของวัด ความสูงจากฐานถึงยอดฉัตร ๓๒ เมตรมณฑป สร้างเมื่อ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ในปีมหามงคลบรมราชาภิเษกครบ ๖๐ พรรษา สร้างเสร็จ พ.ศ.๒๕๕๔ สิ้นเงิน ๑๐ ล้านบาท จัดงานมหาพุทธาภิเษกเฉลิมฉลอง ในวันที่ ๑๗ - ๑๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔ ปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๗ รอบ ๘๔ พรรษา เพื่อน้อมถวายพระพรชัยมงคล และเป็นมหากุศลแก่พุทธศาสนิกชน

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย-พนมไพร ๒ กิโลเมตร

แหล่งโบราณคดีพระบาทหนองยาง และวัดพระพุทธบาทยโสธร

แหล่งโบราณคดีพระบาทหนองยาง ตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธบาทยโสธร บ้านหนองยาง หมู่ที่ ๓ ตำบลหัวเมือง บริเวณรุ้ง ๑๕° ๓๓' ๕๔" เหนือ แวง ๑๐๔° ๑๓' ๓๖" ตะวันออก ตามพิกัดภูมิศาสตร์ที่ ๔๘ PVC ๑๗๓๒๐๘ ห่างจากชุมชนบ้านหนองยางไปทางทิศเหนือประมาณ ๒ กิโลเมตร เดิมเป็นวัดเก่าที่มีโบราณวัตถุ ซึ่งนำมาจากกรุงศรีอยุธยา โดยพระมหากษัตริย์ผู้ทรงปัญญาคือรอยพระพุทธบาท ซึ่งได้สร้างพระพุทธรูปปางนาคปรกหินทรายแดง ๑ องค์ และจารึกอักษรบนหินทรายแดง เพื่อบันทึกเรื่องราวการอัญเชิญรอยพระพุทธบาทมาเพื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนา ทั้งสามอย่างเกิดขึ้น เมื่อปี ๒๓๗๘ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการสร้างมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธบาท พระพุทธรูปปางและตั้งวางศิลาจารึก สำหรับวัดพระพุทธบาทยโสธรมัน ได้ฟื้นฟูตั้งเป็นวัดขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ได้มีการสร้างเสนาสนะสำคัญสวยงามโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เช่น อุโบสถ เจดีย์มหาชนะชัย มณฑปครอบรอยพระพุทธบาท เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้สำคัญของจังหวัดยโสธร

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย - พนมไพร ๒ กิโลเมตร

แหล่งโบราณคดีบ้านหัวเมือง

เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งในบริเวณลานตะพักลำน้ำระดับกลางของแม่น้ำชี ที่บ้านหัวเมือง ตำบลหัวเมือง บริเวณรุ้งที่ ๑๕° ๓๒' ๐๖" แวงที่ ๑๐๒° ๑๑' ๓๔" ตะวันออก ตามพิกัด ๔๘ PVC ๑๓๕๑๗๕ บริเวณโดยรอบมีหนองน้ำหลายแห่ง หลักฐานทางโบราณคดีที่พบเป็นต้นว่า เศษภาชนะดินเผา พระพุทธรูป ใบเสมาและฐานรูปเคารพ เศษภาชนะ

ดินเผา มีปรากฏที่วัดบ้านหัวเมืองและบางส่วนเก็บรักษาไว้ที่โรงเรียนชุมชนบ้านหัวเมือง กล่าวได้ว่าชุมชนโบราณบ้านหัวเมือง เป็นชุมชนสมัยประวัติศาสตร์ที่มีการรับนับถือพุทธศาสนา อาจกำหนดอายุได้จากลักษณะของพระพุทธรูป

ซึ่งประทับนั่งขัดสมาธิบนฐานบัว ที่นิยมทำกันมากในสมัยทวารวดี ลักษณะของฐานบัวมีอายุประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ จึงสันนิษฐานว่าคงจะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแบบทวารวดีตั้งแต่แรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐาน คือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา และได้รับวัฒนธรรมแบบลพบุรีในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘

สภาพพื้นที่: บ้านหัวเมือง ลักษณะเป็นเนินดินขนาดใหญ่ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ๑ ชั้น แม่น้ำชีไหลผ่านทางทิศตะวันออก ห่างไปประมาณ ๗ กิโลเมตร ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑๒๗ - ๑๓๐ เมตร

หลักฐานทางโบราณคดี

๑. สถานที่ตั้ง เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ในบริเวณลานตะพักลำน้ำระดับกลางของแม่น้ำชีห่างจากแม่น้ำประมาณ ๕ กิโลเมตร บริเวณโดยรอบมีหนองน้ำหลายแห่ง เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน

๒. โบราณวัตถุ

๒.๑ ใบเสมาหิน(ศิลา)ทรายสีแดง มีจำนวน ๕ หลัก

ใบที่ ๑ ส่วนฐานสลักลวดลายบัวหงายมีเกสรบัวประกอบ รองรับแนวแกนเส้นนูนบริเวณส่วนกลาง ขนาดกว้าง ๗๕ เซนติเมตร

ใบที่ ๒ ไม่มีลวดลาย ขนาดกว้าง ๙๐ เซนติเมตร

ทั้ง ๒ ใบนี้ขุดพบที่บ้านนางกา นาสารีย์ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ปัจจุบันได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่วัดหัวเมือง

ใบที่ ๓ - ๕ มีลวดลายสลักเป็นแนวแกนเส้นนูนบริเวณเส้นกลางใบทั้งสองด้าน เก็บรักษาไว้ที่โรงเรียนชุมชนบ้านหัวเมือง

ใบที่ ๓ ขนาดกว้าง ๕๔ เซนติเมตร สูง ๔๗ เซนติเมตร หนา ๑๓ เซนติเมตร

ใบที่ ๔ ขนาดกว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๒๘ เซนติเมตร หนา ๑๒ เซนติเมตร

ใบที่ ๕ ขนาดกว้าง ๕๙ เซนติเมตร สูง ๖๔ เซนติเมตร หนา ๑๑ เซนติเมตร

๒.๒ ใบเสมาศิลาแลง แบบศิลปะลพบุรี พบจำนวน ๔ หลัก

หลักที่ ๑ ทรง ๗ เหลี่ยม สภาพไม่สมบูรณ์ เหลือเพียงส่วนยอด ขนาดกว้างเหลี่ยมละ ๒๓เซนติเมตร สูง ๘๐ เซนติเมตร

หลักที่ ๒ ทรง ๗ เหลี่ยม สภาพไม่สมบูรณ์ เหลือเพียงส่วนโคน ขนาดกว้างเหลี่ยมละ ๒๓เซนติเมตร สูง ๔๙ เซนติเมตร

หลักที่ ๑ - ๒ นำไปเก็บไว้ที่โรงเรียนชุมชนบ้านหัวเมือง

หลักที่ ๓ สภาพสมบูรณ์ ทรงกลีบมะเฟือง ๘ เหลี่ยม ขนาดสูง ๑.๘๕ เมตร

หลักที่ ๔ สภาพไม่สมบูรณ์ ทรงกลีบมะเฟือง ๘ เหลี่ยม ขนาดสูง ๑.๒๐ เมตร

หลักที่ ๓ - ๔ นำไปเก็บไว้ที่ดอนปู่ตาชุมชนบ้านหัวเมือง(เดิมอยู่ทาง ๒ แพร่ง ๒ แห่ง)

๒.๓. พระพุทธรูป

องค์ที่ ๑ พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบบนฐานบัว ลักษณะเป็นบัวหงายมีกลีบบัวซ้อนด้านใน รองรับด้วยบัวพินัยักษ์ ลวดลายสลักนี้มีเฉพาะด้านหน้าและด้านข้างทั้ง ๒ ส่วน ด้านหลังเรียบไม่มีลวดลาย ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๔ เซนติเมตร ปัจจุบันเก็บไว้ที่วัดหัวเมือง

องค์ที่ ๒ พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ สลักจากหินทรายแดง สภาพไม่สมบูรณ์ เหลือแต่เพียงส่วนหน้าตัก ซึ่งมีเดือยอยู่ด้านล่าง หน้าตักกว้าง ๓๓ เซนติเมตร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่บ้านนายเจริญ ศิริไสย์ เลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๑ ซึ่งเป็นสถานที่ขุดพบและยังพบเศียรพระพุทธรูปสี่ชมพู พบที่บริเวณบ้านนางกา นาสารีย์

๒.๔ แท่นฐานรูปเคารพสลักจากหินทรายสีแดง ๒ แท่น

แท่นที่ ๑ ขนาดกว้าง ๔๘ เซนติเมตร ยาว ๖๕ เซนติเมตร หนา ๒๒ เซนติเมตร มีรูตรงกลางสำหรับเสียบเดือย

แท่นที่ ๒ ขนาดกว้าง ๔๕ เซนติเมตร ยาว ๕๗ เซนติเมตร หนา ๑๘ เซนติเมตร มีรูตรงกลางสำหรับเสียบเตี๋ย
ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่บ้านนายเจริญ ศิริไสย์ เลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๑ ซึ่งเป็นสถานที่ขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก

๒.๕ เศษภาชนะดินเผาทั้งแบบเนื้อดินและเนื้อแกร่ง

เศษภาชนะดินเผา (earthenware) ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนสีส้ม สีนวล จำแนกตามส่วนต่างๆของภาชนะได้ดังนี้
ส่วนตัว (Body) มีทั้งแบบผิวเรียบและทั้งที่มีการประดับลวดลาย มีเทคนิคต่างๆ ดังนี้

- ลายกดประทับด้วยสิ่งทอ ซึ่งอาจเป็นผ้า
- ลายเชือกทาบ

ส่วนคอ ลักษณะคอโค้งท่อน้ำดินสีส้ม

ส่วนปาก (Rim) เป็นปากผายออก สีนวล สีส้ม รูปแบบต่างๆ

๒.๖ ก้อนดินเชื้อ

๓. **อายุสมัย :** บ้านหัวเมือง เป็นชุมชนโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ พระพุทธศาสนาในช่วงวัฒนธรรมทวารวดี
ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ จึงสันนิษฐานว่าคงจะเริ่มเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแบบทวารวดีตั้งแต่เริ่มแรกของการตั้งถิ่น
ฐานราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา ต่อเนื่องมาจนถึงได้รับวัฒนธรรมแบบลพบุรีราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘
การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร เมื่อถึงกิโลเมตรที่ ๒๑ จะมีทาง
แยกซ้ายผ่านบ้านนาดี หรือไปถึงแยกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือ จึงเลี้ยวซ้ายฝ่ายวัดป่าหนองสิม ห่างจากถนนมหา
ชนะชัย -พนมไพร ๓ กิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๗ กิโลเมตร

ลิมโบราณวัดหัวเมือง

การทำสังกรรมของพระสงฆ์วัดหัวเมือง เดิมใช้หนองสระพัง อยู่ด้านทิศใต้ของวัด เป็นอุทกทุกเขปสีมา(โบสถ์น้ำ)
พ.ศ.ปี ๒๔๔๑ ได้สร้างโบสถ์ขึ้นภายในวัด โดยได้นิมนต์ยาท่านเงาะจากวัดบ้านโพนทอง มาเป็นประธานในการก่อสร้าง
โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ชาวบ้านปั้นอิฐคร้วเรือนละ ๑,๐๐๐ ก้อน แล้วก่อเตาเผาพร้อมกัน เดินทางไปเผาหินขาวห้วยไผ่
(ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านเวินชัย) แล้วตำ(บด)ให้ละเอียด เรียกว่า ตักน้ำตำปูน ก่อฐานรากโบสถ์จนถึงเอวชั้น
แล้วก่อฝาผนังด้วยอิฐใช้เปี๊ยะ(ดินเหนียวหมักผสมเกลือ)ประสานฉาบผนัง โดยใช้ปูนขาวผสมกับน้ำแช่หนังวัวควาย
น้ำอ้อย ยางบง น้ำต้มเล็บวัวควาย น้ำต้มเขาวัวควาย ที่มีคุณสมบัติเหนียวเป็นกาว จนสามารถสร้างโบสถ์เสร็จ
ใน พ.ศ.๒๔๔๔ ผูกพัทธสีมา ผังหินใบเสมาเป็นนิมิต ใช้เป็นที่ทำอุโบสถสังกรรม ปัจจุบันวัดได้อนุรักษ์เป็นสถาปัตยกรรม
แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพชน และได้กำหนดเป็นวิหารพระเจ้า ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓๙
นิ้ว สูง ๑๓๙ นิ้ว เนื้อศิลาแลง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ โดยมีการบูรณะพร้อมกับการสร้างโบสถ์หลังใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๗
แหล่งโบราณคดีบ้านคูสองชั้น

ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของบ้านคูสองชั้น ตำบลหัวเมือง บริเวณรุ้งที่ ๑๕° ๓๓' ๕๙'' แวงที่ ๑๐๔° ๑๒'
๒๐'' ตะวันออก ตามพิกัด ๔๘ PVC ๑๔๗๒๐๙ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบคือ เทวรูปสตรีสลักจากหินทราย อยู่ใน
สภาพชำรุด ขุดพบเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๘ เป็นศิลปะปะแกะสลักแบบนูนสูง สวยงามมาก ด้านหลังแบนราบมีจารึกอักษรขอม
โบราณซึ่งมีเหลือเพียงเล็กน้อย ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีภาชนะเคลือบ
หินลับ เศษภาชนะดินเผา เป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทั้งทวารวดีและขอมรุ่นหลัง ประมาณอายุในช่วงพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๘

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๗ กิโลเมตร

เสาหินชุมชนโบราณบ้านหัวเมือง

แกะสลักจากหินทรายแดง เพื่อปักเป็นสิ่งเคารพตามคติความเชื่อของชุมชนโบราณสมัยทวารวดี เก็บรักษาไว้ที่
ดอนปู่ตา และโรงเรียนชุมชนบ้านหัวเมือง

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ
๗ กิโลเมตร เลี้ยวแยกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ห่างจากอำเภอประมาณ ๘ กิโลเมตร

พระพุทธรโลกนาถ

ประดิษฐานที่วัดพระพุทธรบาทยโสธร บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง ทำด้วยหยกจากประเทศพม่า เป็นก้อน
หยกขนาดใหญ่สีขาวนวล น้ำหนัก ๒๒ ตัน แกะสลักตามแบบพุทธรลักษณะปางมารวิชัย แบบเชียงแสนสิงห์ ๑ที่อำเภอแม่
สาย จังหวัดเชียงราย เป็นพระพุทธรูปหยกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย น้ำหนัก ๑๑ ตัน หน้าตักกว้าง ๒.๓๑ เมตร สูง
๓.๐๗ เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานในอุโบสถ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ประทานนามว่า “พระพุทธรโลกนาถ” แต่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ถวายนามว่าหลวงพ่อยกขาว

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย-พนมไพร ๒ กิโลเมตร

พระพุทธรูปหนองยาง

ตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธรบาทยโสธร บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง เป็นพระพุทธรูปปางนาคปรก ทำด้วยศิลาทราย
สีแดง พุทธลักษณะศิลปะลาวรุ่นเก่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพระพักตร์รูปไข่ ขนาดหน้าตักกว้าง ๔๕ เซนติเมตร สูง
๗๐ เซนติเมตร พระมหาอุตตมะปัญญาสร้างขึ้นประดิษฐานเป็นประธานอุเทสิกเจดีย์ ครั้นเมื่ออัญเชิญรอยพระพุทธรบาท
มาประดิษฐานประกาศพระพุทธศาสนาเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๘

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย-พนมไพร ๒ กิโลเมตร

พระพุทธรบาทหนองยาง

ตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธรบาทยโสธร บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง สันนิษฐานว่ามีอายุสมัยอยุธยา เป็นรูปพระบาท
จำลองเบื้องขวา สัญลักษณ์แทนพระพุทธรบาทสลักบนแท่งหินทรายสีแดง จำหลักวดลายมงคลคาถา ๑๐๘ ขนาดกว้าง
๒๓ นิ้ว ยาว ๖๒ นิ้ว พระมหาอุตตมะปัญญาอัญเชิญมาประดิษฐานประกาศพระพุทธศาสนาเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๘
คติการสร้างรูปพระพุทธรบาทนั้น เพื่อสักการบูชาเป็นปูชนียวัตถุ สัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธรเจ้า หรือเป็นเครื่องระลึกถึง
พระพุทธรองค์และถือเป็นพุทธรเจดีย์ประเภทอุเทสิกเจดีย์ สามารถกำหนดอายุได้จากประเภทรูปสลัก รอยพระพุทธรบาทที่
สลักมงคล ๑๐๘ บนฝ่าพระบาทนั้น เป็นที่นิยมมากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศพม่า ไทย ในช่วงราว
พุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๕ สมัยกรุงศรีอยุธยา-กรุงรัตนโกสินทร์ รอยพระพุทธรบาทหนองยาง มีระเบียบวิธีการจัดวาง
ลวดลาย และรูปแบบภาพสลักที่ไม่อยู่ในช่องกรอบสี่เหลี่ยม อันเป็นรอยพระพุทธรบาทที่สร้างขึ้นโดยวัฒนธรรมล้านนา
สัญลักษณ์ลายมงคลต่างๆบางรูซ้ำกัน รวมถึงมีการจัดวางระดับภูมิสูง-ต่ำ จึงอาจสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นโดยอิทธิพล
วัฒนธรรมอีสาน(ล้านช้าง)หรือล้านนา อายุราวช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕ ตรงกับสมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์ สัมพันธ์กับ
การก่อตั้งชุมชนในจังหวัดยโสธร

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ
อำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย-พนมไพร ๒ กิโลเมตร

จารึกหนองยาง

ตั้งอยู่ในวัดพระพุทธรูปหินทราย บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง วัตถุประสงค์เป็นหินทรายแดง รูปใบเสมา กว้าง ๔๑ ซม. สูง ๕๐ ซม. จารึกด้วยอักษรธรรมอีสานไทยน้อย ภาษาไทย,บาลี จำนวนด้าน ๑ ด้าน ๑๒ บรรทัด ข้อความ จารึกบรรทัดที่ ๕ ระบุ พ.ศ.๒๓๗๘ ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ปกครองราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.๒๓๖๗-๒๓๙๔) เป็นจารึกบอกถึงการอัญเชิญรอบพระพุทธรูปมาประดิษฐานประกาศ พระพุทธศาสนาของพระมหาอุตตมะปัญญาเมื่อพ.ศ.๒๓๗๘

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร ห่างจากที่ว่าการ อำเภอ ๗ กิโลเมตร เลี้ยวเข้าชุมชนบ้านหนองยางห่างจากถนนมหาชนะชัย - พนมไพร ๒ กิโลเมตร

วัดป่าหนองลิ้ม

วัดป่าหนองลิ้ม ตั้งอยู่ที่บ้านคูสองชั้น หมู่ที่ ๑๓ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย เป็นวัดตั้งใหม่ สาขาวัด หนองป่าพง มีไม้แก่นาพรรณให้ความร่มรื่น และสัตว์ป่า

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร เลี้ยวแยกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง บ้านคูสองชั้น ห่างจากอำเภอมหาชนะชัย ๕ กิโลเมตร

ดอนปู่ตาบ้านหัวเมือง

ดอนปู่ตาบ้านหัวเมือง ตั้งอยู่ที่หมู่ ๘ บ้านหัวเมือง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร มีต้นยางนา ขนาดใหญ่ ๑๐ คนโอบ และมีต้นไม้แก่นาพรรณ ให้ความร่มรื่น เป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุที่เกิดขึ้นในชุมชนโบราณ ที่ตั้ง อยู่ในพื้นที่บ้านหัวเมืองมาก่อน

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร เลี้ยวแยกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง บ้านคูสองชั้น ห่างจากอำเภอมหาชนะชัย ๖ กิโลเมตร

ต้นยางนาใหญ่ดอนปู่ตาบ้านหัวเมือง

ดอนปู่ตาเป็นที่ดอนมีต้นยางนาขนาดใหญ่ขึ้นอยู่หลายสิบต้น แม้จะมีเนื้อที่ไม่มากนักแต่ท่ามกลางต้นยางนาขนาดใหญ่ จะมีศาลเจ้าปู่เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านหัวเมืองและใกล้เคียงใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่น โดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่จะเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายรวมทั้งผีปอบต้นยางนาขนาดใหญ่จึงได้รับการดูแลเป็นอย่างดีของคนที่นี่ จนเป็นปาวัฒนธรรมที่ชุมชนให้ความเคารพศรัทธาถือเป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของบรรพบุรุษที่จะปลูกฝังให้คนรุ่นหลังได้ช่วยกันรักษาสภาพป่าไม้และต้นไม้ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เหลือเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลาน

ต้นยางนาใหญ่อายุหลายร้อยปี บางต้นมีขนาด ๑๐ คนโอบ สูง ๔๕ - ๕๐ เมตร เชื่อกันว่าเป็นต้นยางนาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดต้นหนึ่งของประเทศไทย แต่ละปีชาวบ้านจะจัดให้มีการทำบุญบอกกล่าว ขอขมาต่อผีปู่ตาและสืบทอดต้นยางนาใหญ่ จะมีบุคคลสำคัญทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้การสนับสนุนร่วมทำบุญและช่วยกันปลูกต้นไม้ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของป่าดอนปู่ตาให้ดูน่าศรัทธายิ่งขึ้น

นอกจากดอนปู่ตาบ้านหัวเมืองจะมีต้นยางนาขนาดใหญ่แล้ว ยังมีซากโบราณวัตถุทำด้วยหินทราย และศิลาแลง สมัยทวารวดี ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความเก่าแก่ของสถานที่แห่งนี้ ทั้งในด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรมอีกด้วย

กุดพันเขียว

กุดพันเขียว ตั้งอยู่บ้านกุดพันเขียว หมู่ที่ ๕,๑๑ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตร บริเวณติดกับแม่น้ำชี

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย-พนมไพร เลี้ยวเข้าบ้านกุดพันเขียว ห่างจากอำเภอมหาชนะชัย ๙ กิโลเมตร

หาดยาวบ้านหนองบัวและบ้านกุดพันเขียว

หาดยาวบ้านหนองบัวและบ้านกุดพันเขียว ตั้งอยู่ระหว่างบ้านหนองบัวและบ้านกุดพันเขียว เป็นเนินทรายริมฝั่งแม่น้ำชี หาดยาวเรียบแม่น้ำสายงามมาก ปรากฏให้เห็นในช่วงฤดูร้อน

การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว เดินทางตามถนนหมายเลข ๒๒๒๗ มหาชนะชัย - พนมไพร เลี้ยวเข้าบ้านกุดพันเขียว ห่างจากอำเภอมหาชนะชัย ๙ กิโลเมตร

ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหัวเมือง

เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยว ตามโครงการ ๑ เส้นทางท่องเที่ยว ๕ สินค้าทางวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร โดยฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการทอผ้าไหมพื้นเมือง กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร ดำเนินการจัดตั้ง**กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหัวเมือง**ขึ้น เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๓องค์กร ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม นางละมัย โพธิ์ภาสิต ที่อยู่ เลขที่ ๒๒ บ้านหัวเมือง หมู่ที่ ๘ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร สมาชิกแรกตั้ง ๑๕ คน ปัจจุบันมี ๑๕๐ คน โดยมีการจัดทำข้อบังคับกลุ่ม

ที่ทำการกลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหัวเมือง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๒ บ้านหัวเมือง หมู่ที่ ๘ ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ระดมทุนให้สามารถบริหารจัดการด้วยการเก็บค่าสมาชิกคนละ ๑๕๐ บาท จัดกิจกรรมจัดฉายภาพยนตร์ และประกวดร้องเพลง โดยมีผู้ร่วมกิจกรรม ๙ หมู่บ้านในตำบลหัวเมือง ใช้เป็นเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหัวเมือง เป็นกลุ่มทอผ้าที่หยิบยกลวดลาย ยกดอกลายซิด ลายลูกหวายซึ่งเป็นลายไทยโบราณดั้งเดิม นำมาประยุกต์ยกดอก ๘ ตะกอนขึ้นมา จนมีชื่อเสียงและได้รับการคัดเลือกให้เป็นผ้าประจำจังหวัดยโสธร มีการทอผ้าประเภทต่างๆและสร้างผลิตภัณฑ์จากผ้า ดังนี้

- ๑) ผ้าลายซิด
- ๒) ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมพื้นเรียบ
- ๓) ผ้าห่ม
- ๔) ผ้าฝ้าย
- ๕) ผ้าพื้นเมือง
- ๖) ผ้าสบ
- ๗) ผ้าสารพัดประโยชน์
- ๘) ผ้าตามความประสงค์ของผู้สั่ง
- ๑๐) ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากผ้า เช่น กล้องกระดาดชาละ กระเป๋าผ้า เป็นต้น